

ÕPPE-EESMÄRGID GÜMNAASIUMIS

- 1) tunneb ära filosoofilisi küsimusi, teab nende eri lahendusi ja mõistab filosoofia ainevaldkonna loomust;
- 2) koostab korrektseid arutluskäike, mõtestab lahti teiste omi ning rakendab seejuures filosoofilise mõtlemise viise;
- 3) mõtestab oma kogemusest lähtudes teaduse ja teadmisi viiside ning üldnimlike ja ühiskondlike väärtustega seotud filosoofilisi küsimusi;
- 4) iseloomustab filosoofia ajaloo perioode mõningate olulisemate käsitluste, mõistete ja autorite kaudu;
- 5) mõtestab oma teadvat, tunnetavat ja väärtustavat külge õppeaines omandatu valguses.

KURSUS: „SISSEJUHATUS FILOSOOFILISSE MÕTLEMISSE“

Kursuse õppesisu koosneb kolmest peamisest käsitlusalast, mis omavahel põimuvad:

I. FILOSOOFIA AINEVALDKOND JA FILOSOOFIA AJALOO PÕHILISED MÕTTELIINID

ÕPPESISU

Filosoofia küsimused ja valdkonnad; antiikfilosoofia ja filosoofia kujunemine (eelsokraatikud, Sokrates, Platon); keskaja filosoofia; uusaja filosoofia ja indiviidi esilekerkimine (Descartes); valgustusfilosoofia (Kant, Voltaire)

ÕPITULEMUSED

- 1) iseloomustab filosoofia ainevaldkonda ja filosoofilist käsitlusviisi, eristades seda teaduste jt eluvaldkondade omast;
- 2) eristab filosoofia valdkondi ja arutleb neile omaste küsimuste üle;
- 3) iseloomustab filosoofia ajaloo perioode mõningate neile omaste käsitluste, mõistete ja autorite kaudu.

II. FILOSOOFILISE MÕTLEMISE VIISID JA VAHENDID

ÕPPESISU

Mõistete liigitamine ja defineerimine (Euleri ringide meetod); filosoofia keel ja loogiline argumentatsioon (liht- ja liitotsustus, väite korrektne eitamine, loogiline ruut, süllogismid ja nende lahendamise reeglid, argumenteerimine suulistes sõnavõttudes, dispuut); filosoofiatekstide lugema õppimine (struktuuranalüüsi koostamine, seminariks valmistumine); essee kirjutamise õppimine

ÕPITULEMUSED

- 1) tunneb mõningaid tähtsamaid arutus- ja tõlgendustehnilisi termineid ning märkab nende rakendamise kohti filosoofilises arutluses;
- 2) tunneb filosoofilise arutluse häid tavasid ning märkab nende rakendamise kohti lugemises, kõnelemises, väitluses ja kirjutamises;
- 3) loeb filosoofilist teksti ning koostab juhendamisel lihtsama filosoofilise essee.

III. ARUTLUSTEEMAD FILOSOOFILISTEST KÜSIMUSTEST

ÕPPESISU

Väärtuste käsitlemine moraalifilosoofias (rõhuasetus antiikeetikal); oleva algete probleem; jumalatõestused; teadmisviiside käsitlemine filosoofias (tõsiskindlus ja ratsionalism, empirism-pragmatism, skeptitsism); ühiskonna käsitlemine filosoofias (ühiskondliku lepingu teooria, Platoni demokraatiakriitika, marxism)

ÕPITULEMUSED

- 1) arutleb teadmisviiside, väärtuste ning ühiskonna ja keskkonna lihtsamate filosoofiliste küsimuste üle, eristades filosoofilist arutelu tavaarutlust;
- 2) väärtustab filosoofilist arutlust ja selle tulemusi, kuid annab endale aru tulemuste suhtelisusest, st nende seotusest eri käsitlusviiside ning aluseeldustega.

LÕIMING TEISTE ÕPPEAINETEGA

Kursusel õpitavad **filosoofilise mõtlemise viisid ja vahendid** ei ole tegelikult kitsalt-spetsiifilisel filosoofiale omased, vaid korrektse loogilise väljendusviisi põhivahendid. Seega võib öelda, et need vahendid lõimuvad kõigi teaduspõhiste õppeainetega, keskendudes ratsionaalsele-kriitilisele mõtlemisele. Kõige vahetumalt on lõimumine tuvastatav emakeele ainega (funktsionaalne lugemine, korrektse argumentatiivse essee kirjutamine, suuline väljendusoskus arutlustel). Mõistete liigitamise ja defineerimise alateema lõimub kõigi loodusteadustega, kus kasutatakse rohkelt taksionoomilisi eristusi.

Filosoofia ajaloo põhilised mõtteliinid lõimuvad kõigi ajaloolise ülesehitusega õppeainetega: ajalugu, kunstiajalugu, muusikaajalugu, kirjandus. Filosoofilisi mõtteliine vaadeldakse ajastu kontekstis, visandades ajastule omaseid üldkultuurilisi seaduspärasid, aktualiseerides nõnda õpilastes enamasti varem õpitud teadmisi (nt. antiikkultuuri kohta)

Kursusele omased **arutlusteemad** lõimuvad järgmiselt: oleva alge probleem lõimub füüsika ja astronoomiaga; väärtuste käsitlemine moraalifilosoofias kui omamoodi väärtuskasvatuse teema peaks aktualiseerima küsimusi, mida on õpitud kõigis humanitaarainetes (kuidas ennast kujundada, olla hea inimene). Ühiskonna käsitlemine filosoofias lõimub ühiskonnaõpetusega, andes muuhulgas vajaliku filosoofilise tausta 12. klassis õpitavale kursusele.

ÕPPEKIRJANDUS

Kuna uute filosoofiakursuste tarbeks pole koostatud täpselt vastavaid üleriigilisi õppematerjale, kasutatakse kursusel mitmeid õppevahendeid, koondades nad õpilase jaoks kättesaadavaks moodlesse.

TUGIÕPIK FILOSOOFIA AJALOO KOHTA:

- Delius jt „Filosoofia ajalugu antiikajast tänapäevani.“ Koolibri, 2007

E-ÕPIKUD FILOSOOFIA AJALOO KOHTA:

- I. Meos, Antiikfilosoofia: http://hum.ttu.ee/indrek/e_raamat/Meos_I_Antiikfilosoofia.pdf

- I. Meos, Uusaja filosoofia: http://hum.ttu.ee/indrek/e_raamat/Meos_I_Uusajafilosoofia.pdf (UF)

E-ÕPPEMATERJALID MÕTLEMISTEHNİKATE KOHTA

- Meos Loogika. Argumentatsioon. Mõtlemiskultuur:
http://hum.ttu.ee/indrek/e_raamat/Meos_I_Loogika.pdf
- Filosoofilise teksti lugemise õppematerjal: <http://filosoofialugemine.weebly.com/>
- Filosoofiaessee kirjutamise õppematerjal: <http://filosoofiakirjutamine.weebly.com/>
- Lisaks kasutame I. Meose „Filosoofia sõnaraamatut“, Koolibri 2002:
http://www.indrekmeos.xyz/e_raamat/Meos_I_Filosoofiasraamat.pdf ; katkendeid filosoofilistest alliktekstidest ning õpetaja koostatud õppematerjale

KURSUS „TÄNAPÄEVA FILOSOOFILISED KÜSIMUSED“

ÕPPESISU

Kursus koosneb samuti kolmest peamisest käsitusala; filosoofilise mõtlemise viiside ja vahendite puhul süvendatakse ja kinnistatakse sissejuhataval kursusel õpitut. Arutlusküsimusi võetakse kavva valikuliselt (üldiselt eelistatakse tunnetusteooriat ja eetikat, kuid kui plaanis on jätkata eetika erikursusega, siis käsitletakse siin kursusel inimese- ja ühiskonnafilosoofia probleeme).

I. FILOSOOFIA AINEVALDKOND JA PÕHILISED MÕTTELIINID

Filosoofia harud. Analüütiline ja kontinentaalne filosoofia. Filosoofia rakendused teaduses jm eluvaldkondades. Filosoofia tänapäeval. Mõisteajalugu. Filosoofia ajaloo perioodidele iseloomulikud mõistelised muutused, vastavad mõtteliinid ning neid esindavad filosoofid ja nende teooriad. Mõtteliinid:

- 1) tänapäevase teadmise ja teaduse mõistmise ajaloolised juured;
- 2) tänapäeval olulisi teadusekäsitlusi;
- 3) tänapäeval olulisi eetikateooriaid;
- 4) tänapäeval olulisi inimesefilosoofia voole;
- 5) tänapäeval olulisi ühiskonnafilosoofia ja keskkonnafilosoofia aluseisukohti.

II. FILOSOOFILISE MÕTLEMISE VIISID JA VAHENDID

Filosoofia keel ja loogiline argumentatsioon; filosoofiatekstide lugemine õppimine (struktuuranalüüsi koostamine, seminariks valmistumine); essee kirjutamise õppimine; filosoofilise referaadi koostamine

III. ARUTLUSTEEMAD FILOSOOFILISTEST KÜSIMUSTEST

Teadmine (sh teaduslik teadmine) ja tõde; tänapäeval levinud eetikateooriad; tänapäeva teravad eetikaprobleemid (surmanuhtlus, abort, eutanaasia, keskkonnaeetika); inimesefilosoofia probleeme (keha- vaimu probleem); kaasaegsed poliitikafilosoofia probleemid.

ÕPITULEMUSED

Õpilane:

- 1) arutleb teadmisviiside ja teaduslikkuse filosoofiliste küsimuste üle, lähtudes elementaarsest tunnetus- ja teadusteooria oskussõnavarast ning omaenda kogemusest;
- 2) arutleb väärtuste ja nende toimimise filosoofiliste küsimuste üle, lähtudes elementaarsest väärtusõpetuse oskussõnavarast ning omaenda kogemusest;
- 3) arutleb ühiskonda ja keskkonda käsitlevate filosoofiliste küsimuste üle, lähtudes elementaarsest ühiskonna- ja keskkonnafilosoofia oskussõnavarast ning omaenda kogemusest;
- 4) teadvustab enda aktiivselt mõtlevat rolli elu- ja teadusvaldkondade, väärtusküsimuste ning ühiskonna ja keskkonna küsimuste mõtestamisel ning arutleb selle mõtestamise filosoofilise iseloomu üle.

LÕIMING TEISTE ÕPPEAINETEGA

Filosoofilise mõtlemise viisid ja vahendid lõimuvad peaaegu kõigi õppeainetega moel, mida kirjeldati eelneva kursuse juures.

Nii kaasaja filosoofia **mõtteliinid** kui nendest tuletatud **arutlusteemad** lõimuvad üliolulisel moel kõigi õpitavate loodusteadustega, kuna teemakäsitlevad panevad õpilase kriitiliselt mõtlema teadusliku mõtlemise meetodite ja piiride üle (kuna iga teadusharu õpetab nõ. oma aine spetsialist, siis ainetundides need piirid ja probleemid ei pruugi eriti esile kerkida). Kust läheb teaduse ja pseudoteaduse piir, milliste filosoofiliste argumentide varal peame teaduslikku tunnetust üliluslikuks – need küsimused on üliolulised kriitilise isiksuse kasvamisel. Tõeteooriate tundmaõppimine on ülioluline kodanikukasvatuse seisukohast (lõiming ühiskonnaõpetusega); selgub, et asjalood pole niisama lihtsad, nagu õpetab igapäevapropaganda – mina (meie) teame tõe ja vastasleer (nemad) eksivad. Inimesefilosoofia arutlusteema lõimub bioloogiaga, psühholoogiaga ja kirjandusega, tõstes filosoofilise intriigi ühelt poolt naturalistliku, kehapõhise inimkäsituse ning teiselt poolt traagilise, ennast otsiva inimkäsituse vahel. Eetikateooriate tundmaõppimine lõimub pea kõigi õppeainetega, õpetades nägema moraaliprobleeme ka settinud igapäevapraktikates.

ÕPPEKIRJANDUS

TUGIÕPIK

- **I. Meos**, Filosoofia põhiprobleemid: <http://www.hot.ee/indrme/raamat.htm>

LISAMATERJALID

- Filosoofilise teksti lugemise õpetus: <http://filosoofialugemine.weebly.com>
- Argumentatsiooniõpik: Meos, I, Loogika, argumentatsioon, mõtlemiskultuur: <http://www.hot.ee/indrme/raamat.htm>
- Filosoofilise kirjutamise õpetus: <http://filosoofiakirjutamine.weebly.com>
- Kriitilise referaadi kirjutamise õpetus: <http://kriitilinereferaat.weebly.com>
- Samuti alliktekstid ja õpetaja koostatud õppematerjalid

KURSUS „EETIKA“

Kursusel jätkatakse läbivalt eelnevalt omandatud filosoofilise mõtlemise viiside harjutamist

ÕPPESISU

Sissejuhatus eetika põhimõistetes. Sissejuhatus eetika ajalukku. Levinumad eetikateooriad (utilitarism, egoism, kantiaanlus, vooruste eetika) ning isikliku moraalikompassi koostamine. Eetikaprobleemid: sallivus; õnn ja kohus; surmanuhtlus; abort; eutanaasia; bioeetika põhiprobleeme; keskkonaeetika

ÕPITULEMUSED

Olles läbinud eetika kursuse, õpilane:

- 1) oskab siduda konkreetseid moraaliprobleeme filosoofia-ajaloolise taustaga;
- 2) eristab oma argumentatsioonis deskriptiivset, normatiivset ja metatasandit;
- 3) suudab oluliste moraaliprobleemide suhtes isiklikule seisukohale jõuda;
- 4) on tutvunud oluliste eestikeelsete alliktekstidega, oskab vajaduse korral kirjandust leida;
- 5) mõistab, et inimese elus peaaegu ei esine moraaliväliseid olukordi.

HINDAMINE

Kõigi filosoofiakursuste puhul lähtutakse hindamisel järgnevatest põhimõtetest:

- 1) Valdav enamik hindamisele tulevaid töid on parajasti õpitud oskust arendavad loovülesanded.
- 2) Loovülesannete puhul hinnatakse õpilase isiklikku arengut (et see oleks võimalik, testitakse esimese kursuse esimeses pooles põhjalikult õpilaste mõtlemis- ja väljendusoskust).
- 3) Lisaks loovülesannetele viiakse läbi mõned mõistete tundmise testid ning konkreetsete mõõdetavate oskuste testid (nt. loogikasüllogismide lahendamine).
- 4) Konkreetseid hindamisvormid kirjutatakse iga teema puhul lahti tööplaanis ning õpilaste jaoks ainekaardil.

LÕIMING TEISTE ÕPPEAINETEGA

Nagu sai rõhutatud juba teiste kursuste eetikateemasid kirjeldades, lõimub kursus pea kõigi õppeainetega, sedavõrd kui väärtuskasvatus on kuulutatud koolihariduse prioriteediks. Kõige otsesem lõiming võiks olla ühiskonnaõpetusega; eetika õppimine näitab, et poliitiliste konfliktide taga on enamasti eetilised erimeelsused. Mõistagi on inimese moraalne enesemääramine keskne probleem gümnaasiumi kirjanduskursusel; eetikakursuse õppimine annab teoreetilised vahendid kirjanduskangelaste murede struktuurseks analüüsiks.

ÕPPEKIRJANDUS

TUGIÕPIKUD

- Laanemäe, A, Eetika alused, Tallinn 2000.
- Meos, I, Filosoofia põhiprobleemid, Tallinn 1998.

LISAMATERJALID

Eelnevates kursustes kirjeldatud lugemist-kirjutamist arendavad õpiobjektid; suurel hulgal õpetaja poolt koostatud esitlusi; alliktekstid.